

Zahrada má přinášet jen radost

TEXT: Klára Číkarová **FOTO:** Robert Sedmík, archiv Ferdinanda Lefflera

Pro jeho osvětu ve snaze kultivovat české zahrady a přemýšlení o nich se mu občas přezdívá „Zdeněk Pohlreich českých zahrad“. Zahradu ale chápe v širším slova smyslu – jako kus přírody, který má do našich životů především vnášet radost, ať už je to za domem, na střeše, nebo v parku na náměstí. Jaké jsou podle **FERDINANDA LEFFLERA** největší nešvary českých zahrad? A jak se nestát jejich otroky?

Jaro je pro spoustu lidí signálem k tomu, začít se zase zajímat o svou zahradu. Není to ale pozdě?

Máte pravdu, už právě zima a předjaří je nejzásadnější doba, kdy je dobré o zahradě přemýšlet. Když přijdete na zahradu až na jaře, je to, jako když přijde hladový do samoobsluhy – vykoupí všechno, na co má chuť, ale ve finále z toho nic dobrého neuvaří. Koncepce zahrad musí být promyšlená. To mi v českých a slovenských zahradách stále ještě chybí, i když se to pomalu zlepšuje.

Když se řekne česká zahrada, okamžitě mi naskočí sádroví trpaslíci, skleníky stlučené ze starých oken, větrníky z PET lahví nebo hrníčky na plotě.

Rád se lidem dívám přes ploty do zahrad a mám radost z toho, že se to postupně mění a tyto věci ze za-

zamyslí stejně, jako když dělají nový obývací nebo kuchyň, začne to být ještě radostnější.

Na konci loňského roku jste vydal novou knihu Zahrada je pro radost. Narážíte jejím názvem na to, že pro mnoho lidí zahrada znamená spíše galeje spojené s její údržbou?

Přesně tak je to myšlené. Předchozí knížka se jmenovala Zelené pokoje a byla o vytváření prostoru a ta první Žijte ve své zahradě. Báľ jsem se, aby název té poslední nebyl až moc banální, ale to sdělení je zásadní. Když chci něco dělat nejen v zahradě, ale – upřímně řečeno – i v životě, musím se hlavně ptát na to, jestli mi to přinese radost, nebo ne. To je jednoduchý ukazatel v celém koktejlu emocí, které každý den zažíváme. Když ze svých rozhodnutí cítíte radost, zpravidla to znamená, že jsou správná. Když se rozhodují dělat něco, co mi

Ano, to je jedno z mála pozitiv, které covid přinesl. Lidé si začali více všímat svého blízkého okolí a prostředí, v němž žijí. Začali si také uvědomovat, že mnoho věcí mají přímo nadosah. Místo neustálého vymýšlení, kam vzít děti za zábavou, najednou zjistili, že hodně jim toho nabízí samotná zahrada. Je to zároveň i místo setkávání se sousedy, má sílu spojovat lidi. Covid sice mohl spoustu rodin narušit, ale беру to spíše tak, že plno vztahů pročistil. A to samé se stalo se zahradami.

Pocítili jste to i v ateliéru?

Rok před covidem jsem začal plánovat on-line kurz Žijte ve své zahradě, jenž měl nabídnout široké veřejnosti způsob, jak si naprojektovat svou vlastní zahradu. Lepší načasování jsem si nemohl přát, protože se lidé během covidu začali o své zahrady zajímat a měli na ně čas. Dnes máme už asi patnáct tisíc studentů a zahrady, které od nich přicházejí, jsou nádherné. Ve dvaceti lekcích lidem krok za krokem radíme, co kdy dělat, co kde změřit a na co si dát pozor. Lidé si uvědomili, že jsou schopni mnoho věcí zvládnout na zahradě sami. To naší profesi sice úplně nenahrává, ale opravdová kvalita tu vždycky zůstane. A kdo neumí klientovi vysvětlit svou přidanou hodnotu a stát si za svou profesí, nemá v oboru co dělat. Zejména v době nastupujícího fenoménu umělé inteligence.

V nějakém rozhovoru jste říkal, že úspěch pro vás znamená, že můžete dělat už jen to, co vás baví. Co to bylo naposledy?

Mám to štěstí, že mohu chodit do práce každý den rád. Radost mi dělá i to, že mohu lidem něco předat a napomoci ke změně. Třeba se některý ze čtenářů zamyslí nad tím, jak se cítí ve své zahradě, motivuje ho to, aby s tím něco udělal a začala mu sloužit k životu. Radost mi samozřejmě dělá i spousta krásných projektů, na nichž pracujeme.

Jaké to jsou aktuálně?

Na Sicílii děláme zahradu na břehu moře pro investora, který je nesmírně skromný. Přistupuje k tomu smysluplně a s velkou pokorou k ta- ➤

„Spoustu problémů, které lidé řeší antidepresivy, by mohli vyřešit posezením u ohně nebo pletím záhonku.“

hrad postupně mizí. Je ale pravda, že jsou na první pohled nejkřiklavější a hned si jich všimnete, protože jsou ohyzdné. Naopak zahrady, které jsou udělané opravdu dobře, si laik na první pohled nevšimne, protože jsou nenápadné. V zahradní architektuře totiž platí, že čím nenápadnější, tím lepší. Kvalitní zahradní architektura na nás nekřičí a nevnučuje se nám. Je tu proto, aby zahradu harmonizovala a vnesla do ní klid. Naopak extrémů, jako jsou zmínění trpaslíci, si všimnete okamžitě. A snad ještě horší jsou sádroví lvi (*smích*).

Jak jsou na tom české zahrady ve srovnání se světem?

Myslím si, že na tom nejsme vůbec špatně. Když si představíte francouzskou nebo italskou historickou zahradu, tak sice v porovnání s nimi máte pocit, že ty naše za moc nestojí, ale vedle nich je i v zahraničí spousta těch současných a ošklivých – a ty už se neukazují. Jakmile lidé vezmou za své, že se nad koncepcí zahrady

přinese spoustu práce, kterou s tím mít ve skutečnosti nechci, nemohu z toho mít ani radost. Na druhou stranu ale nemohu mít radost ani z toho, když zvolím zkratku, jakou je pouhý trávník a živý plot. Taková zahrada mi nakonec také příliš radosti nepřinese.

Co je podle vás největším problémem českých zahrad?

Za největší problém považuji, když si lidé udělají zahradu, jež je vůbec nemotivuje k tomu, aby v ní trávili čas. Takové zahrady jsou mrtvé a nic se v nich neděje. Lidé je berou jen jako doplňky domů, které je nelákají ven a nejsou schopné nabídnout jim svou náruč. To příroda i dobrá zahrada umí. Spoustu problémů, které lidé řeší antidepresivy, by přitom mohli vyřešit posezením u ohně nebo pletím záhonku.

Přineslo v tomto směru posun období covidu, kdy lidé ve svých zahradách trávili více času?

mějšímu prostředí i přesto, že má prostředky na to, aby si mohl dovořit leccos. To je obrovská inspirace. Další zahraniční projekt děláme ve Valencii, kde nás setkání s tradiční kamennou architekturou rovněž nutí vystoupit ze zaběhlých kolejí českých zahrádek. Je ale jedno, jestli jde o zakázky na Sicílii nebo Šumavě – baví mě především to, když mě zadání vyhodí ze stereotypu a nutí přemýšlet novým způsobem.

V oboru zahradní architektury působíte bezmála dvacet let a váš ateliér Flera má zvučné jméno i ve světě. Předpokládám tedy, že když vás osloví nový klient, už předem ví, co může očekávat. Co ale naopak očekáváte vy od svých klientů?

Moje práce přináší pokaždé něco nového, včetně setkávání s lidmi na prvních schůzkách. Několik týdnů si jen vyměňujeme maily, a když u nich poprvé zaklepu na dveře, vlastně je vždy překvapením, kdo mi otevře. Už se mi ale naštěstí nestává, že by to byl někdo, kdo se se mnou bude bavit jinou řečí, že se nepochopíme. To většinou zjistíte už během prvních pěti minut. Nebylo to tak samozřejmě hned, musel jsem si to odmakat, jako každý kreativec. S lidmi, kteří mají naprosto rozdílnou představu o ekologii, udržitelnosti a estetice, už se teď nesetkávám. Nabízím a zřetelně

vystavují svoji vizi a určitý styl, a tak za mnou chodí jen ti, kterým vyhovuje.

Jak byste tento svůj styl popsal?

Jsou určité mantinely, jichž se vždy držím. Shrnu bych je do tří aspektů: planeta, člověk a lokalita. Každý projekt musí být udržitelný, nesnáším plýtvání. Ale i to má pochopitelně svoje meze. Kdybychom to brali do extrémů, naše práce jako taková úplně udržitelná není, protože tu a tam létáme za klienty i přes půlku planety. V rámci svých možností a svého pohledu se snažím ale dělat maximum pro to, aby byla. Druhým faktorem je, abych se dokázal vžít do majitele zahrady. Nebudu spokojený, dokud neuvidím, že mu moje práce opravdu přinesla radost do života – že je ve své nové zahradě rád. A tím třetím stavebním kamenem mé filozofie je lokalita – když je na co navazovat, vždy ctíme architekturu domu i čtvrti, jejíž je součástí.

Zastavme se ještě na chvíli u toho prvního aspektu. V dnešní době si už klimatické změny začíná uvědomovat snad každý, když už ani v Alpách není v zimě sníh. Jak se odrážejí do vaší práce?

Pokud lidé chtějí investovat peníze do něčeho smysluplného, co je má přezít, vědí, že jim nezbyvá nic jiného

než tyto změny respektovat. Je třeba počítat s brutálními výkyvy mezi létem a zimou, velkým suchem a naopak přívalovými dešti, a to odráží do hospodaření s vodou na zahradě. Ukazuje se, že vody není méně než dříve, ale přichází nárazově. A v tu chvíli je třeba ji umět zadržet a do zahrady zase vrátit, aby byla spotřebována na maximum tam, kde spadne.

„Profese zahradního architekta už dnes de facto neexistuje, nazývá se krajinným architektem nebo zahradním designérem.“

Problémem je i kvalitní ornice. Developeři s ní často pracují nezodpovědně, přerývají to zlato, které se nám tu tvořilo tisíce let, a výsledkem je, že se orné půdy nedostává a pak se to snažíme dohánět chemií. Také se sází málo stromů. Přitom právě stromy fungují jako přírodní klimatizace a při oteplování planety jsou a budou zásadní. A neplatí to jen v zahradách, ale i ve veřejném prostoru a městech. Na to bude muset reagovat celá společnost.

Jak jsme na tom, co se týče zeleně ve veřejném prostoru?

Velkým tématem jsou stromy ve městech. Ačkoli se ke kulturnímu

dědictví stavím s respektem a jeho ochranu považuji za důležitou, setkávám se s tím, že památkáři, kteří zcela logicky nahlízejí na svou výseč kultivace veřejného prostoru po svém, nechtějí vidět dál. Například když chrání náměstí před výsadbou stromů, protože tam historicky nikdy nebyly – a tak je to podle nich potřeba uchovat. Jenže přichází doba, kdy by

možná takové uvažování mělo pomalu jít stranou. Aby se na takovém historickém náměstí vůbec ještě dalo pobývat, je třeba tam stromy vysadit, i když to nebude v souladu s historií. V příštích letech nás ohledně takových míst ještě čekají ostré diskuze. Budeme muset změnit i pohled na to, jaké stromy se budou sázet. Doporučené lokální dřeviny už dnes často úplně nereflektují to, jak svět pravděpodobně bude vypadat za dvacet let, a je dost možné, že vyšší teploty zkrátka nevydrží. K tomu, aby se to změnilo, je nutná neustálá mezioborová komunikace sociologů, ekologů, architektů, urbanistů, ale i politiků. Zásadní je uvědomit si, že veřejný >

prostor je taková naše zahrádka. Neberme ho jako území nikoho, každý drn v parku je stejně váš, jako je můj. Uvědomění si veřejného prostoru tu ale zatím stále chybí a je třeba tlačit na politiky, aby se o veřejnou zeleň starali jako o naši vlastní zahradu.

Jak se v tomto ohledu vůbec liší práce zahradního architekta, krajinného architekta a urbanisty?

Rozhodně je to jedna parta, která by spolu měla chodit na pivo. Každý by měl přinášet do debaty tu svou perspektivu. Urbanisté by se měli starat o to, aby vznikaly zelené plochy, díky nimž bude ve městě dobře. Krajínář by měl umět plochy určené kvalitním urbanismem vyplnit zelení nejen tak, aby se v nich dobře žilo, ale aby zároveň plnily i funkci ochlazení a také aby tu takové plochy byly nejen za rok, ale i za dvacet let. Rozdíl mezi profesí krajínáře a zahradního architekta se pak stírají. Profese zahradního architekta už dnes de facto neexistuje, nazývá se krajinným architektem nebo zahradním designérem.

I vy máte za sebou vedle zahrad i řadu projektů ve veřejném prostoru. Který z nich byl zatím největší?

Nedávno jsme například dělali manuál zeleného prostoru pro město Harrachov, nyní jej zpracováváme pro Vratislavice u Liberce a podobně jsme se zabývali i prostředím ve Vše-

norech. Velký projekt jsme dělali například i v Kanadě, kde šlo o volnočasový rezort s lyžařským areálem. To už se nedá nazvat zahradní architekturou.

Reflektují potřebu zeleně i developři?

V nových městských projektech se ze zeleně objevuje čím dál více, stavební zákon na ni naštěstí myslí. Deve-

jekt po druhém. Tam se občas i rozčílím. Přece jen každý z nás přichází s trochu jinou životní zkušeností a je třeba to vyladit. A jak jsem už naznačil, řešíme i mezioborové vztahy. Zahradní a krajinní architekti mají dlouhodobý mindrák z toho, že jim ti „stavební“ architekti nenaslouchají. A já se snažím svůj tým motivovat, aby šel do diskuze s architekty sebevědomě, ale zároveň jim i naslouchal.

„Největším nešvarem je nekoncepčnost. Vadí mi, když je zahrada udělaná jen naoko, ale ve skutečnosti se v ní nebydlí.“

lopečí proto dnes už nemají šanci postavit něco, kde je zeleně málo. Zelené střechy pomáhají brzdit a akumulovat vodu, jež hned neodteče pryč, ale má čas se odpařit a ve městě zůstat. Vertikální pnoucí rostliny se developerům dokonce stavět vyplatí, protože mají velký koeficient, který se započítává do zákonem uloženého poměru zeleně a stavby. Projekty, kde je hodně zeleně, se dnes navíc prodávají lépe.

Bavili jsme se o tom, co vám dělá radost. Je něco, co vás ve vaší práci naopak rozčiluje?

Mám jeden den v týdnu vyhrazený na to, že pobíhám mezi stoly svých architektů a řeším s nimi jeden pro-

Setkal jste se v poslední době s nějakými náročnými požadavky od klientů?

Napadá mě jeden z poslední doby, kdy jsem byl na 1500 metrů čtverečních velké zahradě na jižní Moravě. Žijí na ní dva obrovští pastevečtí psi a totálně ji devastují. Přáním jejich majitelů je, že chtějí mít krásnou zahradu, na které by tito psi zároveň mohli volně pobíhat, což úplně nejde dohromady. A to je pro mě teď fakt výzva.

Na co všechno se klienta ptáte, než se pustíte do návrhu?

Například i na to, jestli ten člověk má rád soukromí, nebo je naopak hodně společenský, jestli se chce na zahradě s někým setkávat, pořádat tam party, jestli má rád slunce, či stín, jestli tam chce trávit čas aktivně, nebo hlavně odpočívat... Otázek, na které je potřeba si předem odpovědět, padají desítky.

Co vás takzvaně nejvíce praští do oka, když poprvé přijdete na cizí zahradu?

Kromě již zmiňovaných sádrových lvů jsou pro mě nejhorší napodobeniny materiálů – dřevěná prkna z plastu, betonové kameny nebo textil nalepený na plotě. To jsou věci, jež mě rozčilují, protože absolutně nerespektují architekturu. Nemám rád prvoplánové dekorace a kýčovitá klišé, která nemají nic společného ani s kulturou dané lokality, ani osobností majitele zahrady. Věci vytržené z kon-

textu a vsazené někam, kam nepatří. Vadí mi také, když je zahrada udělaná jen naoko, aby vypadala dobře pro souseda, ale ve skutečnosti se v ní nebydlí. Největším nešvarem je nekonceptnost, jež je ale dána celkovým nastavením konzumní společnosti. Přijdete do zahradnictví, vepředu vidíte rozkvetlé květiny a koupíte je, protože v tu chvíli vypadají krásně. Zasadíte je do zahrady a za měsíc se divíte, že vám tam nekvete vůbec nic. V zahradě to nefunguje jako v obýváku, bez znalosti materiálů a rostlin neodhadnete, jak bude fungovat za půl roku. V zahradnictví ale ne vždy narazíte na odborníky, kteří by vám dokázali poradit.

Ve své poslední knize Zahrada je pro radost naopak ukazujete, jak by to vypadat mělo. Podle jakého klíče jste jednotlivé zahrady vybírali?

Stejně jako v předchozích dvou knihách a koneckonců i v našem televizním pořadu jsou to příběhy a návštěvy různých zahrad. Baví mě mluvit o tom, jak vznikaly, o čem jsme se radili a jaké požadavky mají

telé měli. Mám pocit, že to lidem přinese nejvíce inspirace, protože se mohou ztotožnit s určitým typem řešení, který je podobný tomu jejich. Nejsou to jen části vytržené z kontextu, jež nerespektují celek. Velká dřevěná houpačka dobře funguje ve velkém prostoru krajinné zahrady, ale už ne v rohu na dvorečku. Celá krajinná architektura je hodně o kontextu a vztátech na okolí.

Jak se tedy pozná dobře udělaná zahrada?

Když do ní přijdu, měl bych se zkrátka cítit skvěle. To je jediný cíl. Měla by mi dávat to samé, co poskytuje příroda. Když jdu do lesa, kladu si otázku, jak to udělat v zahradě, abych se alespoň trochu přiblížil té pohodě, kterou zažívám v lese. Co to vlastně je, co mi v tom lese dělá dobře? Není to jen strom, mech a kapradí, ale i vůně, světlo, stín, svěžest... Považuji za důležité nevšímat si jen jednotlivých detailů, ale atmosféry celku. To rádím nejen architektům v našem ateliéru, ale i svým klientům. Když přijdou do zahrady, měli

by mít pocit, že jim je tam dobře celkově, ne kvůli jedné lavičce nebo jednomu stromu.

Nabízíte vedle samotného projektu zahrady i rady ohledně výsadby a údržby různých stromů, rostlin a plodin?

Jak se o zahradu starat, to je vedle návrhu a realizace čím dál zásadnějším aspektem práce zahradního architekta. Všechny tyto tři části mají při naší práci stejnou váhu. Když se na jednu z nich zapomene, nefunguje to. Kousek od Jindřichova Hradce jsme si pořídili usedlost Baldýnka, kam chceme zvát už od jara lidi na kurzy plánování, pěstování, také na přednášky a další akce. Budujeme místo, kde chceme v době umělé inteligence nabízet možnost zašpinit se hlínou a připomenout, co je to realita. A rovněž tam chceme vystavovat sochy padesáti českých a slovenských sochařů, které dosud sdružoval internetový projekt Flera Gallery, ale nyní je konečně budeme moci ukázat všechny i v pléně. I umění do zahrady patří!